

УДК 614.88 (477)+614.2 (100.2)

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-6-161-171>

Шостак Людмила,
*кандидат наук з державного управління
Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л. Шупика*

Shostak Lyudmila,
*Candidate of Sciences in Public Administration
of Shupyk National University of Health Care of
Ukraine*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-8206-4321>✉ shostak.lyudmila@gmail.com

ГЕНЕЗА СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

THE GENESIS OF THE MEDICAL PROTECTION SYSTEM IN EMERGENCIES

Анотація. У статті досліджено, що медичний захист є складовою Єдиної системи цивільного захисту населення і територій. Відповідно заходи медичного захисту населення є складовою медико-санітарного забезпечення населення і особового складу рятувальних та інших формувань в зоні надзвичайної ситуації, плануються та здійснюються залежно від режиму функціонування цієї системи із застосуванням сил і засобів центральних органів виконавчої влади, місцевих органів, які безпосередньо виконують завдання захисту життя і здоров'я людей, а також спеціалізованих функціональних підсистем: екстреної медичної допомоги, санітарно-епідеміологічного нагляду, шляхом створення і розгортання формувань і закладів служби медицини катастроф.

Визначено, що одним з головних завдань державної політики у сфері цивільного захисту й техногенної безпеки є створення надійних гарантій безпечної життєдіяльності людей, технологічної та техногенної безпеки, забезпечення безаварійної роботи на об'єктах підвищеної небезпеки, досягнення високих норм і стандартів забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Реалізація цих завдань базується на вдосконаленні механізму запобігання виникненню та управління ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, особливо медико-санітарних, а також розвитку і формування відповідної нормативно-правової та ресурсної баз.

Доведено, що на практиці управління ліквідацією медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій проявляється як реалізація державно-управлінських відносин в сфері забезпечення адекватною та доступною медичною допомогою постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

У теоретичному плані проблема управління взаємодією органів державного управління при організації ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій вирішується через розв'язання двох малодосліджених питань: забезпечення медичного захисту населення, постраждалого внаслідок НС природного і техногенного характеру; взаємозв'язку ліквідації їх медико-санітарних наслідків і механізмів управління взаємодією органів державного управління при організації ліквідації медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій.

За результатами дослідження наголошується на актуальності дослідження проблеми організації медичного захисту населення в умовах бойових дій та організації сталого функціонування закладів охорони здоров'я, а також визначення порядку надання допомоги та умов взаємодії відомчих медичних закладів.

Ключові слова: медичний захист, надзвичайна ситуація, медико-санітарні наслідки, цивільний захист, система, медична допомога.

Abstract. The article examines that medical protection is a component of the Unified system of civil protection of the population and territories. Accordingly, the measures of medical protection of the population are a component of the medical and sanitary provision of the population and the personnel of rescue and other formations in the emergency zone, are planned and implemented depending on the mode of operation of this system with the use of forces and means of the central executive authorities, local bodies that directly perform the task of protection life and health of people, as well as specialized functional subsystems: emergency medical care, sanitary-epidemiological supervision, through the creation and deployment of formations and institutions of the disaster medicine service.

It was determined that one of the main tasks of the state policy in the field of civil protection and man-made safety is the creation of reliable guarantees for the safe life of people, technological and man-made safety, ensuring accident-free work at high-risk facilities, achieving high norms and standards for ensuring the protection of the population and territories from emergencies of natural and man-made nature. The implementation of these tasks is based on the improvement of the mechanism of preventing the occurrence and management of the elimination of the consequences of emergencies, especially medical and sanitary ones, as well as the development and formation of the relevant regulatory and legal and resource bases.

It has been proven that in practice, management of the elimination of medical and sanitary consequences of emergencies is manifested as the implementation of state-management relations in the sphere of providing adequate and affordable medical assistance to victims of natural and man-made emergencies.

From a theoretical point of view, the problem of managing the interaction of state administration bodies in organizing the elimination of medical and sanitary consequences of emergencies is solved by solving two little-researched issues: ensuring medical protection of the population affected by natural and man-made disasters; the interrelationship of the elimination of their medical and sanitary consequences and the mechanisms for managing the interaction of state administration bodies in the organization of the elimination of the medical and sanitary consequences of emergencies.

According to the results of the study, the relevance of the study of the problem of the organization of medical protection of the population in the conditions of hostilities and the organization of the sustainable functioning of health care institutions, as well as the determination of the procedure for providing assistance and the conditions of interaction of departmental medical institutions are emphasized.

Keywords: medical protection, emergency, medical and sanitary consequences, civil protection, system, medical assistance.

Використані скорочення: надзвичайна ситуація (НС), Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), територіальний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (ТЦ ЕМД та МК), Державна служба України з

надзвичайних ситуацій (ДСНС), медична спеціалізована служба цивільного захисту (МССЦЗ), екстрена медична допомога (ЕМД).

Постановка проблеми. На практиці управління ліквідацією медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій (НС) проявляється як реалізація державно-управлінських відносин в сфері забезпечення адекватною та доступною медичною допомогою постраждалих внаслідок НС природного і техногенного характеру.

У теоретичному плані проблема управління взаємодією органів державного управління при організації ліквідації медико-санітарних наслідків НС вирішується через розв'язання двох малодосліджених питань: забезпечення медичного захисту населення, постраждалого внаслідок НС природного і техногенного характеру; взаємозв'язку ліквідації медико-санітарних наслідків НС і механізмів управління взаємодією органів державного управління при організації ліквідації медико-санітарних наслідків НС.

В управлінському аспекті все зводиться до вирішення стосовно певної людиноємної системи комплексу двоєдиних завдань: аналізу – дослідження ситуації в системі, що спричиняє виникнення медико-санітарних наслідків природної або техногенної НС та її характер, й синтезу – як реалізувати такий стан системи, коли забезпечується взаємодія органів державного управління при організації ліквідації медико-санітарних наслідків НС в умовах великої скупченості людей.

Медичний захист є складовою єдиної системи цивільного захисту населення і територій. Одним з головних завдань державної політики у сфері цивільного захисту й техногенної безпеки є створення надійних гарантій безпечної життєдіяльності людей, технологічної та техногенної безпеки, забезпечення безаварійної роботи на об'єктах підвищеної небезпеки, досягнення високих норм і стандартів забезпечення захисту населення і територій від НС природного і техногенного характеру.

Реалізація цих завдань базується на вдосконаленні механізму запобігання виникненню та управління ліквідації наслідків НС, особливо медико-санітарних, а також розвитку і формування відповідної нормативно-правової та ресурсної баз.

Відповідно до Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 11 від 09.01.2014 р. [4], Єдина державна система цивільного захисту – сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів АР Крим, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Аналіз попередніх досліджень. Аналіз інформаційного потоку з питань медичного захисту постраждалого населення за умов НС засвідчив, що низка законодавчих та нормативно-правових актів, джерел науково-технічної літератури з часом втратила свою актуальність, деякі суперечать реаліям сьогодення.

Значна частина джерел інформації (монографії, підручники, різноманітні посібники тощо) не повністю, без урахування оновленої законодавчої та нормативно-правової бази висвітлюють питання організації і проведення санітарних та протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб і масових неінфекційних захворювань (отруєнь), санітарній охороні території України, формуванням системи медичного захисту, інформаційному забезпеченню, підготовки населення у сфері його захисту

від наслідків НС, координації та міжвідомчої взаємодії при подоланні медико-санітарних наслідків НС.

Практично відсутня науково-технічна література, яка б висвітлювала весь комплекс заходів з медичного захисту постраждалих за умов НС (за винятком посібника 2000 р.), а, як правило, ці заходи розпорошені по окремих виданнях.

При опрацюванні матеріалів статті було використано власний досвід автора щодо управління подоланням медико-санітарних наслідків НС природного і техногенного характеру, зокрема ядерного інциденту на АЕС Фукусіма (Японія) у 2011 р., а також організації медичного забезпечення рятувальних робіт під час АТО/ООС.

Мета статті. Метою статті є дослідження основних організаційних заходів (напрямків) медичного захисту постраждалого населення за умов НС, які обумовлені законодавчою базою у сфері цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Метою створення функціональної підсистеми медичного захисту [6] є: захист населення і територій від НС у мирний час та в особливий період, зменшення матеріальних втрат у разі їх виникнення в закладах охорони здоров'я незалежно від форм власності; організація та здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних із медичним захистом населення; захист персоналу суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я у разі виникнення НС. Також документ містить ключові завдання та функції підсистеми. Безпосереднє керівництво функціональною підсистемою здійснює Міністр охорони здоров'я України.

До складу функціональної підсистеми входять Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), суб'єкти господарювання у сфері охорони здоров'я та сили цивільного захисту. Для забезпечення оповіщення, управління, координації дій органів управління, суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я та сил цивільного захисту функціональної підсистеми, здійснення цілодобового чергування і забезпечення збору, оброблення, узагальнення та аналізу інформації про обстановку функціонують: на державному рівні – (оперативно-чергова, диспетчерська) Державний заклад «Українська станція виїзної екстреної консультативної медичної допомоги МОЗ України», оперативно-диспетчерський відділ ДЗ «УНПЦ ЕМД та МК МОЗ України», Державна установа «Центр громадського здоров'я МОЗ України»; на регіональному рівні – оперативно-диспетчерські служби територіального центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф (ТЦ ЕМД та МК) структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, територіальні заклади громадського здоров'я; на об'єктовому рівні – чергові (диспетчерські) служби суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я (у разі їх утворення). Під час ліквідації наслідків НС управління силами цивільного захисту здійснюється з пунктів управління в пунктах постійної дислокації. Для забезпечення сталого управління у сфері охорони здоров'я та реалізації функцій, передбачених на особливий період, МОЗ використовує державну систему пунктів управління. У період дії надзвичайного стану (в разі його введення) функціональна підсистема функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України [1] та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законом України «Про правовий режим надзвичайного стану» та іншими нормативно-правовими актами. В особливий період функціональна підсистема функціонує відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються згідно із Законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну

підготовку та мобілізацію», а також іншими нормативно-правовими актами. Підготовка функціональної підсистеми до виконання завдань цивільного захисту в умовах особливого періоду здійснюється завчасно у мирний час.

Функціональна підсистема проводить свою діяльність відповідно до планів основних заходів цивільного захисту МОЗ на рік, підготовка яких проводиться з урахуванням заходів плану основних заходів цивільного захисту України на відповідний рік. Структурні підрозділи з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, суб'єкти господарювання у сфері охорони здоров'я реалізують заходи цивільного захисту у сфері охорони здоров'я на підставі планів основних заходів цивільного захисту на відповідний рік. З метою запобігання виникненню НС, мінімізації їх можливих наслідків, організації узгодженого реагування сил цивільного захисту на небезпечні події та надзвичайні ситуації між оперативно-черговими (черговими, диспетчерськими) службами, територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), територіальними органами центральних органів виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, їх силами, а також суб'єктами господарювання у сфері охорони здоров'я, в тому числі закладами громадського здоров'я, організовується обмін інформацією про загрозу або виникнення небезпечної події, НС та про хід ліквідації її наслідків у сфері відповідальності відповідної чергової служби. Взаємодія під час здійснення заходів щодо запобігання виникненню НС та під час ліквідації їх наслідків організовується через спеціально призначені оперативні групи або представників відповідних центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, які залучаються до здійснення таких заходів.

Відповідно до Положення про єдину державну систему медичного захисту на МОЗ України покладено завдання щодо створення спеціалізованої медичної служби.

Спеціалізовані служби цивільного захисту утворюються для проведення спеціальних робіт і заходів з цивільного захисту та їх забезпечення, що потребують залучення фахівців певної спеціальності, техніки і майна спеціального призначення.

Таким чином, спеціалізовані служби цивільного захисту – це позаштатні організаційно-технічні об'єднання органів управління, сил і засобів цивільного захисту підприємств, установ, організацій та їх структурні підрозділи, які мають споріднений профіль, а також здатні, незалежно від їх форм власності та відомчої належності (підпорядкованості), до спільного проведення конкретного виду робіт, спеціальних заходів цивільного захисту, як у мирний час, так і при веденні воєнних дій. Спеціалізовані служби цивільного захисту створюються для виконання інженерно-технічних, медичних, транспортних, інших заходів цивільного захисту, підготовки для цього сил і засобів служби, а також для забезпечення дій формувань цивільного захисту у ході аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Основними завданнями спеціалізованих служб є:

- участь у розробленні планів реагування на надзвичайні ситуації, планів цивільного захисту на особливий період;
- здійснення заходів з переведення спеціалізованих служб до функціонування в умовах надзвичайної ситуації та особливого періоду;
- підготовка та здійснення контролю за готовністю органів управління, ланок, груп, команд або об'єктових підрозділів до дій за призначенням, їх забезпечення;

- організація та проведення навчання за програмою спеціальної підготовки фахівців певної спеціальності, які входять до складу спеціалізованої служби;
- підтримання у готовності техніки і майна спеціального призначення для виконання завдань з цивільного захисту в мирний час та особливий період;
- підготовка пропозицій щодо проведення спеціальних робіт і заходів з цивільного захисту та їх забезпечення під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та управління підрозділами спеціалізованих служб, що залучаються до таких робіт і заходів;
- організація та взаємодія з органами управління та силами цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем, їх ланок, які залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- створення та поповнення матеріальних та інших ресурсів спеціалізованих служб.

Основні завдання, порядок утворення та склад спеціалізованих служб цивільного захисту (далі – спеціалізовані служби), організацію управління ними та їх функціонування визначає Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 469.

Наказом МОЗ України від 12.06.2019 р. № 1349 затверджено Положення про медичну спеціалізовану службу цивільного захисту [5].

Медична спеціалізована служба цивільного захисту (МССЦЗ) належить до сил цивільного захисту та забезпечує надання медичної допомоги населенню в умовах загрози та виникнення НС в мирний час та в особливий період, можливих терористичних проявів.

МССЦЗ утворюється у сфері охорони здоров'я на основі органів управління, сил і засобів підприємств, установ та організацій галузі охорони здоров'я (далі – суб'єкти господарювання), що належать до сфери управління МОЗ, шляхом зведення об'єктових підрозділів, для проведення спеціальних робіт (щодо медичного забезпечення та забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення) згідно з Переліком підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління МОЗ України, а також Сектор мобілізаційної роботи та цивільного захисту МОЗ, об'єктові підрозділи Національної служби здоров'я України, Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

Основними завданнями МССЦЗ є:

- участь у розробленні планів реагування на НС, планів цивільного захисту на особливий період;
- здійснення заходів з переведення МССЦЗ до функціонування в умовах НС та в особливий період;
- здійснення контролю за готовністю органів управління, ланок, груп, команд або об'єктових підрозділів до дій за призначенням, їх забезпечення;
- організація та проведення навчання за програмою підготовки фахівців, які входять до складу МССЦЗ;
- підтримання у готовності техніки і майна спеціального призначення та виконання завдань з цивільного захисту в мирний час та особливий період;
- підготовка пропозицій щодо проведення спеціальних робіт і заходів з

цивільного захисту та їх забезпечення під час ліквідації НС та управління підрозділами служби, що залучаються до таких робіт і заходів;

- організація та взаємодія з органами управління та силами цивільного захисту функціональних і територіальних підсистем, їх ланок, які залучаються до ліквідації наслідків НС;
- створення та поповнення матеріальних та інших ресурсів МССЦЗ.

МССЦЗ відповідно до покладених на неї завдань у мирний час та в особливий період, можливих терористичних проявів:

- проводить медичну (бактеріологічну) розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення спеціальних робіт з ліквідації наслідків НС;
- організовує і проводить на суб'єктах господарювання, які належать до сфери управління МОЗ, спеціальні роботи на уражених об'єктах і територіях з використанням спеціальних технічних засобів, обладнання, спорядження та матеріалів;
- бере відповідно до функціональної спрямованості участь у:
- проведенні спеціальних робіт і заходів із життєзабезпечення постраждалих;
- визначенні потреби у матеріальних, технічних та фінансових ресурсах, необхідних для проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт;
- роботі комісій із розслідування причин виникнення НС та визначення збитків;
- надає відповідно до компетенції методичну допомогу територіальним та об'єктовим МССЦЗ щодо проведення спеціальних робіт, вживає заходів щодо забезпечення їх необхідними матеріально-технічними засобами, технікою та оснащенням;
- організовує медичне забезпечення, надає медичну допомогу постраждалим у разі виникнення НС, а також особовому складу підрозділів цивільного захисту;
- організовує взаємодію сил і засобів територіальних та об'єктових медичних спеціалізованих служб цивільного захисту, відомчих медичних служб, які залучені для ліквідації наслідків НС;
- надає екстрену медичну допомогу (ЕМД) пораненим та постраждалим у разі виникнення НС, здійснює медичне сортування поранених;
- організовує евакуацію постраждалих у разі виникнення НС до закладів охорони здоров'я з урахуванням медичних показань;
- організовує роботу закладів охорони здоров'я під час прийому великої кількості поранених та постраждалих у разі виникнення НС;
- організовує забезпечення сил та підрозділів медичної служби лікарськими засобами, медичними виробами, профілактичними засобами, препаратами крові тощо;
- надає пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері епідеміологічного нагляду (спостереження), формування державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення;
- ізолює інфекційних хворих і контамінованих осіб, проводить їх санітарну обробку і деконтамінацію та надає ЕМД;
- організовує та здійснює медичні профілактичні заходи серед населення та особового складу підрозділів цивільного захисту;

- збирає та аналізує статистичні дані щодо заходів з медичного забезпечення під час ліквідації наслідків НС;
- проводить постійну роботу з підвищення кваліфікації медичного персоналу системи ЕМД, організовує навчання та тренування підрозділів системи ЕМД та медицини катастроф;
- навчає немедичних працівників методам та навичкам надання домедичної допомоги у разі виникнення НС;
- збирає, аналізує, узагальнює дані про медичну та епідеміологічну обстановку, прогнозує її розвиток у районах виникнення НС осередках ураження (захворювання) та на прилеглих територіях, а також у місцях тимчасового розміщення евакуйованого населення;
- здійснює інші заходи відповідно до призначення.

МССЦЗ очолює Міністр охорони здоров'я України. У разі залучення МССЦЗ на період здійснення заходів згідно з покладеними завданнями, їй підпорядковуються територіальні МССЦЗ.

Функціонування МССЦЗ та її забезпечення у режимах повсякденного функціонування, підвищеної готовності, НС та надзвичайного стану відповідно до основних завдань і заходів єдиної державної системи цивільного захисту в таких режимах здійснюється згідно з Кодексом цивільного захисту України.

Залучення МССЦЗ до виконання спеціальних робіт і заходів з цивільного захисту здійснюється відповідно до Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 р. № 223 [3], плану реагування на надзвичайні ситуації МОЗ та суб'єктів господарювання тощо.

В особливий період МССЦЗ функціонує відповідно до Кодексу цивільного захисту України та з урахуванням особливостей, що визначаються Законами України «Про правовий режим воєнного стану», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також іншими нормативно-правовими актами.

Облік працівників МССЦЗ, техніки та майна, якими вона укомплектована, завчасно веде структурний підрозділ з питань цивільного захисту апарату МОЗ. Їх кількість щороку уточнюється.

Відповідно до п. 3 Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, що входять до системи ЕМД, з аварійно-рятувальними службами та підрозділами центральних та інших органів виконавчої влади, органів влади АР Крим, органів місцевого самоврядування під час виникнення НС та ліквідації їх наслідків, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 р. № 1121 [7], пп. 47-50 Положення про єдину державну систему цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11 [4], п. 7 Положення про МОЗ України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 267, та п. 8 Положення про ДСНС України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052, з метою організації взаємодії ДСНС України і МОЗ України в разі виникнення НС затверджено Інструкцію щодо організації взаємодії між ДСНС України і МОЗ України в разі НС [2].

Взаємодія ДСНС і МОЗ – узгоджені та взаємопов'язані відповідно до мети, місця, часу, обсягів і способів виконання спільні заходи з попередження та ліквідації медико-санітарних наслідків НС.

Метою взаємодії ДСНС і МОЗ з попередження та ліквідації медико-санітарних наслідків НС є забезпечення ефективного використання медичного персоналу, спеціалізованого санітарного транспорту, медичних виробів,

лікарських засобів, закладів охорони здоров'я для рятування життя та збереження здоров'я людей під час ліквідації медико-санітарних наслідків НС.

Взаємодія ДСНС і МОЗ здійснюється на основі таких принципів:

- єдині підходи до реалізації державної політики у сфері попередження та ліквідації НС, охорони здоров'я населення і профілактики захворювань;
- пріоритет збереження життя і здоров'я населення при виникненні та під час ліквідації НС;
- єдині підходи і критерії під час прогнозування та оцінювання медико-санітарної обстановки за різних НС, визначення можливостей рятувальних і медичних підрозділів, формувань та закладів.

Залучення сил і засобів ДСНС і МОЗ для попередження та ліквідації медико-санітарних наслідків НС здійснюється відповідно до чинного законодавства.

ДСНС і МОЗ здійснюють взаємний обмін інформацією та оповіщення по лінії оперативних служб з метою своєчасного доведення інформації про загрозу або виникнення НС.

Проведені нами дослідження питань організаційно-функціональної структури державної системи ліквідації медико-санітарних наслідків НС демонструють, що однією з найважливіших складових цього процесу є організація управління та міжвідомча координація реагування, тому що вплив їх зростає пропорційно масштабу НС, складності обстановки, збільшеності кількості залучених сил та потреби в матеріальних засобах. Чим більший масштаб має НС, тим вищі вимоги до організації управління і тим більше кінцевий результат ліквідації наслідків НС залежить від ефективності управління.

Висновки. Сучасний розвиток суспільства за умов системної трансформації характеризується як перманентно складний, а часом навіть з провалами екстремальності. Глобальний розвиток людської цивілізації, крім позитивних надбань, породив численні загрози життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави. Значне місце серед цих загроз займають небезпеки техногенно-природної сфери, які в силу різних причин породжують виникнення НС, наслідки яких можуть призводити до погіршення умов життєдіяльності населення, а в деяких випадках і до їх загибелі, забруднення навколишнього середовища. В зазначених умовах зростають непродуктивні ресурсні витрати на локалізацію і ліквідацію їх наслідків.

У техногенній сфері фактор небезпеки посилюється високим рівнем фізичного та морального зносу основних технічних засобів; обмеженим фінансуванням заходів безпеки; об'єктивно недостатніми можливостями держави у сфері розвитку і реконструкції виробничого потенціалу з дотриманням сучасних вимог безпеки; значним обсягом транспортування, зберігання й використання небезпечних (шкідливих) речовин, матеріалів та виробів; значним накопиченням відходів виробництва та життєдіяльності та іншими техногенними факторами.

Серед основних факторів, що можуть ініціювати негативний вплив НС техногенного характеру, необхідно відзначити функціонування на території України ядерних установок, джерел іонізуючого випромінювання; хімічно-, вибухо- і пожежонебезпечних об'єктів.

Аналіз подолання медико-санітарних наслідків значних за масштабами НС природного і техногенного характеру й співставлення проведених та запланованих завчасно заходів свідчить, що динаміка впливу вражаючих факторів на довкілля та населення і медико-санітарні наслідки реальної НС можуть відрізнятися від прогнозованих. Ці розбіжності пов'язані, з одного боку, тим, що розрахунки санітарних втрат їх структури при виникненні НС досить

складні і носять орієнтовний характер, а це в свою чергу приводить до некоректних розрахунків необхідних медичних сил і засобів. З іншого боку – кожна НС унікальна.

Певну проблему в організації та управлінні процесом ліквідації наслідків НС становлять розбіжності в термінах, обсягах конкретних заходів, у визначенні ранніх і віддалених наслідків НС.

Грунтуючись на вище викладеному можемо стверджувати про нагальну потребу дослідження проблеми організації медичного захисту населення в умовах бойових дій та організації сталого функціонування закладів охорони здоров'я, що вимагає визначення порядку надання допомоги та умов взаємодії відомчих медичних закладів.

Список використаних джерел:

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 17.09.2023).
2. Про затвердження Інструкції щодо організації взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій і Міністерством охорони здоров'я України в разі виникнення надзвичайних ситуацій: Наказ МВС України та МОЗ України від 03.04.2018 р. № 275/600. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-18_ (дата звернення: 17.09.2023).
3. Про затвердження Плану реагування на надзвичайні ситуації державного рівня: постанова Кабінету Міністрів України від 14.03.2018 р. № 223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2023).
4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-п#n10> (дата звернення: 17.09.2023).
5. Про затвердження Положення про медичну спеціалізовану службу цивільного захисту: наказ МОЗ України від 12.06.2019 р. № 1349. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0758-19> (дата звернення: 17.09.2023).
6. Про затвердження Положення про функціональну підсистему медичного захисту населення єдиної державної системи цивільного захисту: наказ МОЗ України від 23.03.2023 р. № 542. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0590-23#n7> (дата звернення: 17.09.2023).
7. Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, що входять до системи екстреної медичної допомоги, з аварійно-рятувальними службами та підрозділами центральних та інших органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків: постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 р. № 1121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.09.2023).

References

1. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy: Zakon Ukrainy [Civil Protection Code of Ukraine: Law of Ukraine]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo orhanizatsii vzaiemodii mizh Derzhavnoiu sluzhboiu Ukrainy z nadzvychnaykh sytuatsii i Ministerstvom okhorony zdorovia Ukrainy v razi vynyknennia nadzvychnaykh sytuatsii: Nakaz MVS Ukrainy ta MOZ Ukrainy vid 03.04.2018 № 275/600 [On the approval of the Instructions on the organization of interaction between the State Emergency Service of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine in the event of an emergency: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the Ministry of Health of Ukraine from March 04 2018, № 275/600]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0479-18> [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Planu reahuvannia na nadzvychni sytuatsii derzhavnogo rivnia: postanova

- Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.03.2018 № 223 [On the approval of the State Emergency Response Plan: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from March 14 2018, № 223]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro yedynu derzhavnu systemu tsyvilnoho zakhystu: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 09.01.2014 № 11 [On the approval of the Regulation on the unified state system of civil protection: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from January 09 2014, № 11], *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-p#n10> [in Ukrainian].
 5. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro medychnu spetsializovanu sluzhbu tsyvilnoho zakhystu: nakaz MOZ Ukrainy vid 12.06.2019 № 1349 [On the approval of the Regulation on the specialized medical service of civil protection: order of the Ministry of Health of Ukraine from June 12 2019, № 1349]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0758-19> [in Ukrainian].
 6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro funktsionalnu pidsystemu medychnoho zakhystu naselennia yedynoi derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu: nakaz MOZ Ukrainy vid 23.03.2023 № 542 [On the approval of the Regulation on the functional subsystem of medical protection of the population of the unified state system of civil protection: order of the Ministry of Health of Ukraine from March 23 2023, № 542]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0590-23#n7> [in Ukrainian].
 7. Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii zakladiv okhorony zdorovia, shcho vkhodiat do systemy ekstremoi medychnoi dopomohy, z avariino-riatuvalnymy sluzhbyamy ta pidrozdilamy tsentralnykh ta inshykh orhaniv vykonavchoi vlady, orhaniv vlady Avtonomnoi Respubliky Krym, orhaniv mistsevoho samovriaduvannia pid chas vynyknennia nadzvychainykh sytuatsii ta likvidatsii yikh naslidkiv: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.11.2012 № 1121 [On the approval of the Procedure for the interaction of health care institutions included in the emergency medical care system with emergency and rescue services and units of central and other executive authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea, and local self-government bodies during emergency situations and liquidation their consequences: Resolution № 1121 of the Cabinet of Ministers of Ukraine from November 21 2012]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2012-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

*Подано до редакції 02.11.2023 р.
Прийнято до друку 07.12.2023 р.*